

Krajské pracoviště Brno

Finanční gramotnost ve školním vzdělávacím programu základní školy

**Závěrečná práce studia
„Koordinátor školního vzdělávacího programu“**

období od ledna 2009 do prosince 2010

Zpracovala:

RNDr. Jaroslava Bulvová, ZŠ T. G. Masaryka, Na Brněnce 1, 664 91 Ivančice

Jihomoravský kraj

Ivančice – říjen 2010

ANOTACE

Tato práce s názvem „Finanční gramotnost ve školním vzdělávacím programu základní školy“ byla zpracována jako závěrečná práce ve studiu **Koordinátor školního vzdělávacího programu** realizovaného NIDV, krajské pracoviště Brno, v období od ledna 2009 do prosince 2010. Práce je zaměřena na problematiku začlenění standardů finanční gramotnosti do učebních osnov školního vzdělávacího programu pro základní školy.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně, s využitím poznatků získaných absolvováním studia **Koordinátor školního vzdělávacího programu** a studiem odborné literatury.

Souhlasím s tím, aby moje závěrečná práce byla v NIDV používána jako studijní materiál pro další zájemce.

V Ivančicích dne 25. října 2010

RNDr. Jaroslava Bulvová, Základní škola T. G. Masaryka, Na Brněnce 1, 664 91 Ivančice

Jihomoravský kraj

Podpis:

OBSAH

1. ÚVOD	4
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	5
2.1 Vymezení pojmu finanční gramotnost	5
2.2 Důvody a význam finančního vzdělávání	5
2.3 Struktura finančního vzdělávání.....	6
2.4 Standardy finanční gramotnosti pro počáteční vzdělávání.....	7
3. ZAČLENĚNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI DO ŠVP ZÁKLADNÍ ŠKOLY	9
3.1 Přípravné kroky	9
3.2 Charakteristika školního vzdělávacího programu	9
3.3 Matematika a její aplikace.....	10
3.4 Informační a komunikační technologie.....	12
3.5 Člověk a jeho svět	13
3.6 Člověk a společnost.....	15
3.7 Člověk a svět práce	16
4. UKÁZKY NÁMĚTŮ PRO VÝUKU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	18
5. ZÁVĚR.....	21
6. POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE	22
7. ZÁZNAMY O PRŮBĚHU ODBORNÉ PRAXE.....	23

1. ÚVOD

V posledních letech jsme svědky nebývale rychlého rozvoje finančních služeb. Souběžně s tímto rozvojem dochází k významné změně v chování české populace. Tradiční opatrný postoj občanů k úsporám a půjčkám se mění v tendenci k rychlé spotřebě a ochotě k zadlužování. Tento trend však není zcela bez rizik. Alarmující je zvláště dynamika růstu zadlužených českých domácností, které nejsou schopné splácet své závazky. Stále se zvyšující počet nařízených exekucí vyvolává naléhavou potřebu alespoň základní orientace občanů ve světě financí.

Ohrožena je především mladá populace, která je méně konzervativní a více náchylná k riziku. Z toho důvodu podporuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky budování výuky finanční gramotnosti na základních a středních školách. Finanční vzdělávání se proto v současnosti stává jednou z důležitých priorit českého vzdělávacího systému. Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání a gymnázia již s finanční gramotností počítá. Je začleněna do ekonomických a společenských věd a je chápána jako součást klíčových kompetencí. Rámcové vzdělávací programy pro základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií zatím finanční gramotnost neobsahují. Její zapracování do stávajících školních vzdělávacích programů probíhá na základě dobrovolnosti.

Vzhledem k této skutečnosti se hlavním cílem mé závěrečné práce stalo začlenění příslušných standardů finanční gramotnosti do učebních osnov jednotlivých ročníků a vyučovacích předmětů školního vzdělávacího programu naší základní školy. Součástí mé práce je také ukázka praktických námětů pro výuku finanční gramotnosti.

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1 Vymezení pojmu finanční gramotnost

Nezbytným krokem pro stanovení standardů finanční gramotnosti, pro zjištění její úrovně u každého člověka a pro tvorbu vzdělávacích programů, je vymezení definice tohoto pojmu. Co to tedy je finanční gramotnost?

Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana, nezbytných k finančnímu zabezpečení sebe a své rodiny v současné společnosti a k aktivnímu vystupování na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní či rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a závazků s ohledem na měnící se životní situace.

Finanční gramotnost je součástí širší ekonomické gramotnosti, tedy schopnosti zajistit si příjem v přítomnosti i budoucnosti, umět se orientovat na trhu pracovních příležitostí a rozhodnout uváženě o svých výdajích. S ekonomickou gramotností se úzce pojí oblast daňového systému, která má významný vliv na tok peněz v soukromých financích. Dále s ní souvisí gramotnost numerická, týkající se využití matematického aparátu k řešení finančních úloh, gramotnost informační, umožňující vyhledat a použít vhodné údaje z textu, a gramotnost právní, sloužící k orientaci v právním systému. (<http://rvp.cz/>)

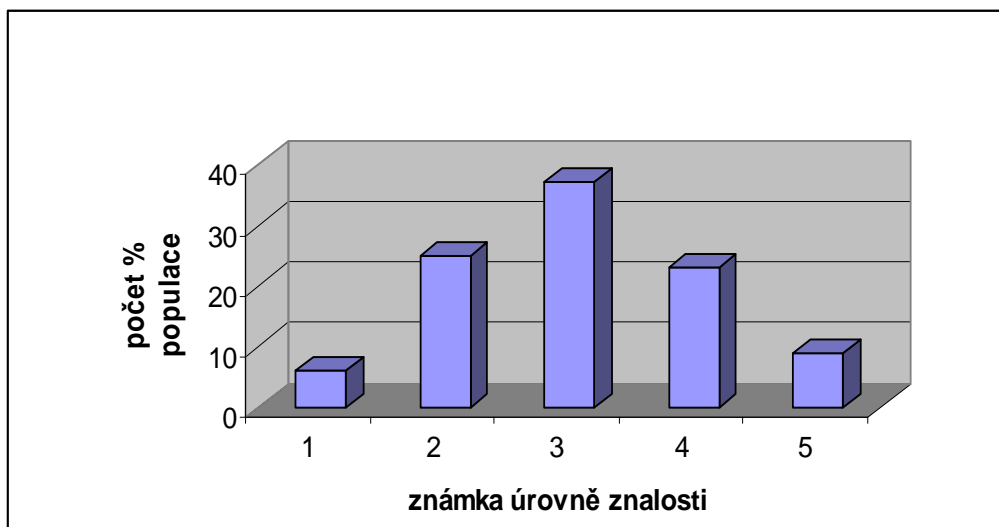
Finanční gramotnost zahrnuje tři složky – peněžní, cenovou a rozpočtovou. Východiskem pro budování finanční gramotnosti je gramotnost peněžní, kterou tvoří kompetence pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a jejich transakce (např. běžný účet). Jádrem rozvíjení finanční gramotnosti je gramotnost rozpočtová, kterou představují kompetence pro správu rozpočtu (např. stanovení finančních cílů), finančních aktiv (např. vklady, investice, pojištění) a finančních závazků (např. úvěr, leasing). Cenová gramotnost jsou kompetence potřebné pro pochopení cenových mechanismů (např. rozdíl mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou) a inflace.

2.2 Důvody a význam finančního vzdělávání

Rok 2010 byl Evropskou unií vyhlášen „Evropským rokem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení“. Jednou z prioritních oblastí, na kterou je zaměřena evropská politika, je prevence sociálního vyloučení v důsledku předlužení. V souladu s tímto záměrem Evropské unie uložila vláda České republiky ministerstvům financí, školství, průmyslu a obchodu úkol vytvořit systém budování finanční gramotnosti. (<http://vlada.cz/>) Pracovní skupina složená ze zástupců těchto ministerstev připravila strategii finančního vzdělávání, jejímž cílem je zvýšit finanční gramotnost českých občanů.

Jedním z podkladů pro vytvoření systému finančního vzdělávání byl kvantitativní průzkum prováděný společností STEM/MARK, a.s. v roce 2007. (<http://www.mfcr.cz/>) Cílem průzkumu bylo zmapovat úroveň finanční gramotnosti dospělé české populace a zjistit její postoje k této problematice a míru potřeby se dále finančně vzdělávat. Výzkum ukázal, že úroveň znalostí, dovedností a postojů občanů České republiky v oblasti správy osobních či rodinných financí je na poměrně nízké úrovni, jak je vidět z grafu na konci tohoto odstavce. Mnohé domácnosti se předlužují, což přináší problémy nejen jim samotným, ale i celému hospodářství našeho státu. Převážná většina občanů nerozumí tomu, jak trh ovlivňuje cenu, neznají podstatu peněz a nerozlišují, co je spotřeba a co je investice. Tato neznalost se projevuje neschopností správně reagovat na změny ekonomické situace. Lidé neumějí odolávat podvodným nabídkám finančních produktů a nejsou schopni správně posoudit dopady svých rozhodnutí.

Graf 1: Hodnocení úrovně finanční gramotnosti občanů ČR (zdroj: STEM/MARK, a.s.)

Kladným výsledkem průzkumu je shoda více než 80 % respondentů v nutnosti vzdělávání a získávání nových informací z finanční oblasti. Téměř všichni souhlasí s možností vyučovat finanční gramotnost na středních školách a necelá polovina z nich by toto učivo směřovala již na základní školy. Provedený průzkum tedy potvrdil naléhavou potřebu systematického rozvoje finančního vzdělávání v České republice.

Ačkoliv je finanční vzdělávání životně důležité a mělo by patřit k základní výbavě každého z nás, dosud se ve škole nikdy nevyučovalo. Většina mladých lidí se učila zacházet s penězi pod vedením rodičů. To však není vždy ta nejlepší možnost. Starší generace totiž prožila podstatnou část svého života v jiném ekonomickém zřízení a současné finanční nástroje tehdy buď neexistovaly anebo měly zjednodušenou podobu. Někteří rodiče s dětmi o penězích dokonce vůbec nemluví.

Je tedy zřejmé, že s výukou finanční gramotnosti je třeba začít ve škole, a to co nejdříve. Mluvit s dětmi o penězích znamená nepřímo se dotýkat osobní stupnice hodnot, stylu života, rodinné a sociální úlohy. Je důležité, aby si děti vytvořily k penězům správný postoj, naučily se opatrnosti a zodpovědnosti za vlastní finance. Vytvořením základních znalostí finanční problematiky už v mládí lze zabránit budoucímu propadu do státní sociální sítě v dospělosti. (Laniado 2002)

2.3 Struktura finančního vzdělávání

Realizace finančního vzdělávání v České republice má vycházet ze vzájemného dialogu mezi finančním trhem, spotřebiteli a veřejným sektorem. Celý vzdělávací proces stojí na dvou základních pilířích – počátečním vzdělávání pro žáky základních, středních a vyšších odborných škol a celoživotním vzdělávání pro dospělé. Všechny projekty, které se stanou součástí systému finančního vzdělávání, by měly být všeobecně dostupné, mít odbornou úroveň a rozvíjet finanční gramotnost občanů, aniž by se staly reklamou či propagací konkrétních finančních produktů a služeb.

Garantem úrovně počátečního vzdělávání je stát, a to prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Hlavní dokument pro jeho realizaci se nazývá Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách a byl vypracován v roce 2007 jako společná práce ministerstev financí, školství, průmyslu a obchodu. Cílem tohoto

dokumentu je popis včlenění finančního vzdělávání do sítě základních a středních škol. Celý proces budování finanční gramotnosti je rozdělen do několika etap, jejichž úkolem je stanovení definice, vytvoření standardů absolventů jednotlivých typů škol, promítnutí standardů do rámcových vzdělávacích programů, vytvoření metodických doporučení školám pro tvorbu školních vzdělávacích programů a vzdělávání žáků, proškolení pedagogických pracovníků ve finanční problematice a pravidelné monitorování úrovně finanční gramotnosti žáků. (<http://www.msmt.cz/>)

Systém dalšího finančního vzdělávání dospělé populace by měl zajišťovat soukromý sektor prostřednictvím finančních institucí a sdružení spotřebitelů. Jejich hlavním úkolem se stává vytvoření standardu finančně gramotného občana, vstupní ověření úrovně finanční gramotnosti české populace, přehled a výběr projektů finančního vzdělávání a posouzení možností dotační podpory.

2.4 Standardy finanční gramotnosti pro počáteční vzdělávání

Hlavní součástí strategie finančního vzdělávání jsou standardy finanční gramotnosti, které stanovují její ideální úroveň pro různé cílové skupiny a vymezují okruhy učiva včetně očekávaných výsledků a definují výsledný stav pro jednotlivé stupně vzdělání. Následně slouží standardy jako východisko při tvorbě konkrétních vzdělávacích programů a představují kritérium pro měření úrovně finanční gramotnosti. (<http://www.msmt.cz/>)

Pro počáteční vzdělávání jsou standardy strukturovány do tří úrovní – pro žáky prvního a druhého stupně základní školy a pro žáky střední školy. Každá úroveň základního vzdělání obsahuje tři části, a to peníze, hospodaření domácnosti a finanční produkty. Střední vzdělání obsahuje navíc čtvrtou část – práva spotřebitele, která je pro základní školy součástí hospodaření domácnosti. Standardy jsou vytvořeny tak, aby jednotlivé části v daných úrovních na sebe navazovaly a aby žáci po jejich absolvování byli vybaveni potřebnými kompetencemi a dosahovali předpokládaných výsledků finančního vzdělávání. Pro lepší názornost uvádím obsah učiva daných úrovní v následující tabulce.

Tabulka 1: Obsah učiva podle standardů finanční gramotnosti pro základní a střední školy

Peníze	
1. stupeň ZŠ	hotovostní a bezhotovostní forma peněz
	způsoby placení
	banka jako správce peněz
2. stupeň ZŠ	nakládání s penězi
	tvorba ceny
	inflace
SŠ	placení (v tuzemské i zahraniční měně)
	tvorba ceny
	inflace
Hospodaření domácnosti	
1. stupeň ZŠ	rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti
	nárok na reklamaci
2. stupeň ZŠ	rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti
	základní práva spotřebitelů
SŠ	rozpočet domácnosti

Finanční produkty	
1. stupeň ZŠ	úspory
	půjčky
2. stupeň ZŠ	služby bank, aktivní a pasivní operace
	produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků
	pojištění
	úročení
SŠ	přebytek finančních prostředků
	nedostatek finančních prostředků
	pojištění
Práva spotřebitele	
SŠ	předpisy na ochranu spotřebitele
	obsah smluv

3. ZAČLENĚNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI DO ŠVP ZÁKLADNÍ ŠKOLY

3.1 Přípravné kroky

Podle platné školské legislativy mají školy povinnost zahájit výuku finanční gramotnosti nejpozději do dvou let od doby vydání odpovídajícího rámcového vzdělávacího programu. V současné době jsou standardy finanční gramotnosti již zapracovány do schválených rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání. Pro základní školy se příslušné rámcové vzdělávací programy teprve připravují a začlenění standardů finanční gramotnosti do vlastních školních vzdělávacích programů je dobrovolné.

Vzhledem k důležitosti průběžného získávání potřebných znalostí, dovedností, postojů a hodnot v procesu vzdělávání a postupného prohlubování příslušných klíčových kompetencí jsem se rozhodla nečekat na upravený rámcový vzdělávací program a začlenění výuky finanční gramotnosti do našeho školního vzdělávacího programu provést sama. Zároveň jsem si uvědomila, že změny při zapracovávání finančního vzdělávání se budou týkat nejen výchovných a vzdělávacích strategií školy, ale i tabulkové části učebních osnov jednotlivých předmětů.

Při rozhodování, zda finanční gramotnost vyučovat jako samostatný předmět nebo její vzdělávací obsah zapracovat do jiných předmětů, jsem přihlédla k doporučení ministerstva školství a vybrala si druhou variantu. Jako nejvhodnější pro zapracování jsem zvolila vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost a Člověk a svět práce. (Kolektiv autorů 2005) Důvodem mého rozhodnutí byla jednak skutečnost, že tyto vzdělávací oblasti mají svým obsahem k finančnímu vzdělávání blízko, a dále nutnost neubírat disponibilní hodiny z časové dotace ostatních vzdělávacích předmětů.

3.2 Charakteristika školního vzdělávacího programu

Standardy finanční gramotnosti je nutné zdůraznit již v charakteristice školního vzdělávacího programu, a to v kapitole věnované výchovným a vzdělávacím strategiím, které vedou k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. (Kolektiv autorů 2007)

Smyslem a cílem finančního vzdělávání je vybavit žáka souborem takových kompetencí, které z něj vychovají finančně gramotného občana, jenž se orientuje ve finančních záležitostech, na trhu pracovních příležitostí i v daňové oblasti, zvažuje důsledky svých rozhodnutí a příliš se nezadlužuje. Příklady kompetencí důležitých pro rozvoj finanční gramotnosti žáků základní školy jsem uvedla v následující tabulce.

Tabulka 2: Klíčové kompetence rozvíjející finanční gramotnost

Kompetence:	Na konci základního vzdělávání žák:
k učení	vyhledává a třídí informace a využívá je v praktickém životě
	porovnává získané výsledky, kriticky je posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
k řešení problémů	rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o jeho příčině a naplánuje způsob jeho řešení
	vyhledá informace vhodné k řešení problému

komunikativní	využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem
sociální a personální	posuzuje reálně své možnosti
	odhaduje důsledky svého jednání
	ověřuje si získané poznatky
	adaptuje se na měnící se životní a pracovní podmínky
	je připraven řešit své sociální a ekonomické záležitosti
	usiluje o dosažení stanovených cílů
občanské	rozhoduje se zodpovědně podle dané situace v zájmu trvale udržitelného rozvoje společnosti
	je finančně gramotný
pracovní	dodržuje vymezená pravidla
	plní povinnosti a závazky
	chápe podstatu, cíl a riziko podnikání
	orientuje se v realitě tržního prostředí

Je třeba si uvědomit, že výše uvedené klíčové kompetence nejsou izolované, ale navzájem se prolínají a ovlivňují. Jejich úroveň na konci základního vzdělávání tvoří základ finanční gramotnosti, která je dále rozvíjena ve středním školství a postupně se dotváří i po vstupu do života a pracovního procesu.

3.3 Matematika a její aplikace

Vzdělávací obsah této oblasti je v našem školním vzdělávacím programu realizován ve vyučovacím předmětu Matematika. Tento předmět se na budování finanční gramotnosti podílí významnou měrou především rozvojem gramotnosti numerické a podporuje růst všech tří složek – peněžní, cenové i rozpočtové.

Finanční vzdělávání v rámci matematiky směřuje k utváření klíčových kompetencí tím, že si žáci vytvářejí zásoby matematických nástrojů k řešení úloh v praktickém životě, vybírají a využívají vhodné metody a strategie, vyhledávají a třídí informace, rozvíjejí abstraktní, exaktní, kombinatorické a logické myšlení, učí se rozvíjet důvěru ve své schopnosti, provádějí rozbor problému a matematicky ověřují správnost jeho řešení, odhadují a vyhodnocují správné výsledky, vyjadřují se přesně a stručně užíváním matematického jazyka a symboliky, zdůvodňují matematické postupy, učí se schopnosti sebekontroly, zodpovědně se rozhodují a dodržují daná pravidla.

Obsah učiva finančního vzdělávání jsem realizovala formou bloků, které jsem zařadila do vhodných tematických okruhů a jednotlivých ročníků. Toto zařazení uvádím v následující tabulce.

Tabulka 3: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Matematika

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
1.	Obor čísel do 20	- sčítání, odčítání a porovnávání cen zboží	- používá peníze při placení v oboru 0 - 20
	Závislosti, vztahy a práce s daty	- manipulace s modely peněz	- vytváří a řeší jednoduché slovní úlohy s penězi ze života

2.	Obor čísel do 100	- sčítání, odčítání a násobení cen zboží	- používá peníze při nákupu v oboru 0 - 100
	Závislosti, vztahy a práce s daty	- manipulace s mincemi a bankovkami ČR a EU	- odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze
3.	Obor čísel do 1 000	- násobení a dělení cen zboží	- používá peníze při nákupu a placení účtů
	Závislosti, vztahy a práce s daty	- řešení složitých slovních úloh hotovostní i bezhotovostní formou	- provádí předběžný odhad výsledné ceny při nákupu sestávajícím z různých druhů zboží
4.	Obor čísel do 1 000 000	- složitější početní operace s penězi, odhad výsledku a kontrola výpočtu	- používá peníze při nákupu a rozpočtu domácnosti
	Závislosti, vztahy a práce s daty	- tabulky a diagramy	- přečte a doplní peněžní údaje v tabulce a diagramu
	Aplikační úlohy	- způsoby placení - příjmy a výdaje domácnosti - úspory	- rozvíjí logické myšlení - realizuje chtěné výdaje - ví, jak spořit
5.	Čísla a početní operace	- aritmetický průměr tržby - výpočet zlomku ceny zboží	- určí průměrnou tržbu prodejny - vypočítá zlomkem část z původní ceny
	Závislosti, vztahy a práce s daty	- diagramy, grafy, tabulky - závisle a nezávisle proměnná	- čte a sestavuje jednoduché tabulky a grafy závislosti ceny na počtu zboží
	Aplikační úlohy	- slovní úlohy týkající se podnikání	- vypočítá zisk obchodní společnosti - určí její příjmy, výdaje a splátky půjček
6.	Desetinná čísla	- tvorba a porovnání ceny - nakládání s penězi - zaokrouhlování výsledné ceny	- vypočítá cenu zboží - užívá různé nástroje hotovostního i bezhotovostního styku při řešení slovních úloh
	Dělitelnost čísel	- dělení na nestejně části	- vypočítá rozdělení peněžní částky podle vykonané práce
7.	Celá čísla	- početní operace s kladnými a zápornými čísly - půjčky, dluhy, stav účtu	- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti - určí hlavní a vedlejší příjmy a výdaje
	Přímá a nepřímá úměrnost	- nárůst a pokles peněžní hodnoty - grafické znázornění úměrnosti	- vypočítá vliv inflace na hodnotu peněz - graficky znázorní finanční vztahy
	Procenta	- základ, procentová část, počet procent - růst a pokles hodnoty	- vypočítá úrok z jistiny - určí slevu ceny zboží - chápe, vypočítá a porovnává

		v procentech - úrok, úroková míra, zisk - služby bank - produkty finančního trhu	různé druhy úvěrů a investic
8.	Lineární rovnice	- řešení slovních úloh z oblasti finanční matematiky pomocí rovníc	- vypočítá výslednou cenu směsi - určí podíl podniků na společné zakázce
	Základy statistiky	- základní pojmy statistiky - aritmetický průměr - sloupcové a kruhové diagramy - statistické grafy a tabulky	- provádí jednoduchá statistická šetření - vypočítá průměrný měsíční zisk - umí číst a sestavit diagramy z oblasti financí a ekonomiky - vyhledá a vyhodnotí statistická data v grafech a tabulkách
9.	Funkce	- lineární funkce a graf	- využívá funkční závislost k vyjádření finančních vztahů - určí z grafu finanční náklady na dopravu podle cenových pásem
	Finanční matematika	- jednoduché a složené úrokování - finanční produkty - finanční doklady	- vypočítá úrok z dané jistiny a úrok z úroku - určí hledanou jistinu - převádí různé měny - zná cenné papíry, úvěry, pojištění, spoření, hypotéky, leasing, dluhopisy - umí použít debetní a kreditní platební kartu - určí reálnou cenu zboží včetně DPH a dalších poplatků - orientuje se v účtence z obchodu, výpisu z účtu - vypočítá daň z nemovitosti

3.4 Informační a komunikační technologie

Realizace obsahu této vzdělávací oblasti probíhá v našem školním vzdělávacím programu pouze v 5. a 6. ročníku v rámci vyučovacího předmětu Informatika. Jeho výuka umožňuje všem žákům rozvíjet jejich informační gramotnost, která je nezbytnou součástí gramotnosti finanční. Rovněž přispívá k rozvoji mediální gramotnosti, díky níž jsou žáci schopni kriticky přistupovat k masovým médiím a vybírat si z jejich nabídky užitečné a kvalitní produkty pro své potřeby.

Zařazení finančního vzdělávání do výuky informatiky vede k budování klíčových kompetencí tím, že žáci objevují možnosti využití internetových zdrojů k vyhledání

informací, posuzují jejich věrohodnost, umějí odhalit reklamní triky, nalézají více způsobů řešení problémů, dodržují pravidla bezpečnosti osobních dat a právo na soukromí, respektují právo duševního vlastnictví, využívají výpočetní techniku ke zvýšení efektivnosti a prezentaci výsledků své práce, k simulaci sociálních jevů a procesů a k získávání údajů důležitých pro jejich profesní růst.

Rozvržení obsahu učiva finančního vzdělávání do obou ročníků uvádím v této tabulce.

Tabulka 4: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Informatika

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
5.	Základy práce s počítačem	- software	- chápe pojmy duševní vlastnictví a softwarové pirátství
	Internet	- internetový prohlížeč - internetový vyhledávač	- vyhledá finanční informace na portálech, v knihovnách a databázích
6.	Informační zdroje	- vývojové trendy informačních technologií	- komunikuje pomocí internetu s bankou - provádí bezhotovostní úhrady přes internet
	Využití informací	- hodnota informací, metody a nástroje jejich ověřování	- získá informace o produktech finančního trhu pro investování, úvěry a pojištění - ověří věrohodnost získaných informací
	Zpracování informací	- textový a tabulkový editor - počítačová grafika	- zpracuje rozpočtové údaje formou textu - vytváří grafy a tabulky příjmů a výdajů - sestaví prezentaci výsledků své práce

3.5 Člověk a jeho svět

Tato vzdělávací oblast je jedinou oblastí, která je vytvořena pouze pro první stupeň základního vzdělávání. Její vzdělávací obsah se týká především člověka, rodiny a společnosti, a proto je vhodnou oblastí pro začlenění finančního vzdělávání. V našem školním vzdělávacím programu je obsah učiva této oblasti integrován do tří vyučovacích předmětů, v 1. až 3. ročníku do Prvouky a ve 4. a 5. ročníku do Přírodovědy a Vlastivědy.

Svým zaměřením se tato oblast vzdělání podílí na budování rozpočtové gramotnosti žáků a příslušných klíčových kompetencí tím, že žáci jsou vedeni k poznání všeho, v čem by mohli v budoucnu uspět, propojují různé typy informací, učí se plánovat a organizovat, pracují samostatně i v týmu, poznávají své možnosti a limity a plní své úkoly a povinnosti.

Obsah učiva finanční gramotnosti jsem zařadila do výuky všech tří předmětů a uvádím ho v následujících tabulkách.

Tabulka 5: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Prvouka

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
1.	Rodina	- role členů rodiny - život a funkce rodiny	- podílí se na chodu domácnosti a nákupech - chová se odpovědně k vlastnímu i společnému majetku
	Práce a volný čas	- různá povolání	- rozlišuje různá povolání - orientuje se v profesi rodičů
2.	Lidé kolem nás	- soužití lidí v rodině	- pomáhá při plánování nákupů - umí hospodařit s kapesným
	Lidé a čas	- orientace v čase	- spoří na dárky pro členy rodiny
3.	Obec	- důležité budovy obce	- vysvětlí účel úřadů, pošty, banky a obchodů
	Domov	- společné činnosti rodiny	- podílí se na sestavení rozpočtu domácnosti - ví, jak ušetřit a kde si půjčit peníze
	Chování lidí	- vzájemná komunikace - problémy v rodině	- umí komunikovat v obchodě - umí zacházet se svěřenými penězi - ví, jak vracet dluhy

Tabulka 6: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Přírodověda

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
4.	Člověk a jeho zdraví	- krizové situace	- chápe zodpovědnost za své peněžní závazky
5.	Péče o zdraví	- návykové látky a činnosti	- uvědomuje si nebezpečí hazardních her a hracích automatů - ví, že není možné realizovat všechny chtěné výdaje
	Právo a spravedlnost	- právní ochrana občanů a majetku	- zná svůj nárok na reklamaci zboží a vrácení peněz

Tabulka 7: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Vlastivěda

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
4.	Regiony ČR	- hospodářství v okolí bydliště	- zná možnosti trhu a podnikání ve své obci
5.	Soužití lidí	- vlastnictví, majetek, peníze	- rozlišuje vlastnictví soukromé, veřejné, osobní a společné - používá peníze v běžných situacích

3.6 Člověk a společnost

Jednou z nejvhodnějších vzdělávacích oblastí pro začlenění finančního vzdělávání je oblast Člověk a společnost, která svým vzdělávacím obsahem přímo navazuje na oblast Člověk a jeho svět. Ve školním vzdělávacím programu naší základní školy probíhá její výuka pouze na druhém stupni a zahrnuje dva vyučovací předměty Dějepis a Občanskou výchovu.

Pro výuku finanční gramotnosti jsem si vybrala předmět Občanská výchova, který se zaměřuje na vybavení žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti a umožňuje budovat jeho ekonomickou, právní a daňovou gramotnost. Ve vyučovacím procesu žáci získávají klíčové kompetence potřebné k finanční gramotnosti tím, že vybírají vhodné způsoby a metody, propojují získané poznatky a nalézají souvislosti, tvořivě přistupují k řešení problému, formulují své názory a požadavky, naslouchají radám druhých lidí, znají a dodržují legislativu a zodpovědně se rozhodují. Mnou zvolené začlenění učiva finanční gramotnosti je zřejmé z následující tabulky.

Tabulka 8: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Občanská výchova

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
6.	Rodina	- rodinné problémy, rozpočet - žebříček hodnot - peníze a majetek	- pochopí význam rozpočtu pro fungování hospodaření v rodině - uvede hlavní a rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje - zváží nezbytnost výdajů - pozná legální a nelegální způsoby získání majetku
	Obec	- obecní rozpočet	- navrhne a zdůvodní způsoby hospodaření s obecním rozpočtem
7.	Život mezi lidmi	- média	- odliší klamavou reklamu od hodnotné informace - vyhýbá se rizikům hospodaření s penězi
	Majetek v našem životě	- naše potřeby - majetek a vlastnictví - životní úroveň	- chápe význam peněz pro uspokojování lidských potřeb - chrání vlastní a respektuje cizí majetek - rozlišuje druhy vlastnictví - dodržuje zásady hospodárnosti - objasní vlastní způsoby zacházení s penězi a majetkem
	Lidská práva	- právo na ochranu spotřebitelů	- vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele
8.	Hospodaření	- tržní hospodářství - prodej, nákup	- zná funkci peněz a využití nástrojů platebního styku - chápe tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH - objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny - sestaví svůj podnikatelský plán

	Právní minimum	<ul style="list-style-type: none"> - právní vztahy - ústava a zákony - moc soudní 	<ul style="list-style-type: none"> - chápe význam právních vztahů v oblasti majetku a financí - rozliší protiprávní jednání - uvědomuje si důsledky nedodržení finančních smluv a závazků
9.	Občan a právo	<ul style="list-style-type: none"> - občanský zákoník - smlouvy 	<ul style="list-style-type: none"> - porozumí problematice vlastnictví a majetkoprávních vztahů - dokáže uzavřít kupní smlouvu - ví, co je závazek a pohledávka
	V pracovním poměru	<ul style="list-style-type: none"> - první zaměstnání - zákoník práce 	<ul style="list-style-type: none"> - zná běžnou výši finančního ohodnocení různých povolání - rozumí pojmu hmotná odpovědnost
	Hospodaření	<ul style="list-style-type: none"> - národní hospodářství - státní rozpočet - zachytná sociální síť - peněžní ústavy - podnikání 	<ul style="list-style-type: none"> - popíše vliv inflace na hodnotu peněz - rozumí pojmům trh zboží, trh práce a trh finanční - vysvětlí pojem veřejné finance - objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu - uvede různé způsoby krytí finančního deficitu - zná nejčastější druhy pojištění a jejich použití - vysvětlí pojmy úrok a úvěr, aktivní a pasivní operace - uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty a zná jejich omezení - zná pojmy spotřeba, úspory, investice - porovná různé způsoby nakládání s volnými prostředky

3.7 Člověk a svět práce

Součástí této vzdělávací oblasti je široká škála pracovních technologií, které vedou žáky k získání základních uživatelských dovedností v nejrůznějších oborech lidské činnosti, a tak přispívají k vytváření jejich životní a profesní orientace. Výuka vzdělávacího obsahu této oblasti se uskutečňuje v našem školním vzdělávacím programu prostřednictvím předmětu Praktické činnosti. Předmět je rozdělen do více tematických okruhů, z nichž pro začlenění finančního vzdělávání jsem zvolila okruh Provoz a údržba domácnosti, jehož výuka probíhá na naší škole v 7. ročníku, a okruh Svět práce, který je závazný pro žáky 8. a 9. tříd.

V rámci okruhu Provoz a údržba domácnosti je vhodné rozvíjet především gramotnost rozpočtovou. Okruh Svět práce umožňuje zase budování ekonomické gramotnosti. Oba okruhy utvářejí klíčové kompetence pro finanční gramotnost tím, že žáci získají pozitivní vztah k práci, naučí se plánovat a organizovat, přebírají odpovědnost za svou činnost, usilují o kvalitní výsledky svého podnikání, získávají sebedůvěru a rozvíjejí své podnikatelské myšlení. Z mého pohledu se jeví pro začlenění obsahu finančního vzdělávání jako nejvhodnější témata uvedená v následující tabulce.

Tabulka 9: Učivo a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Praktické činnosti

Ročník	Téma učiva	Obsah učiva	Očekávané výstupy žáka
7.	Provoz a údržba domácnosti	<ul style="list-style-type: none"> - domácí účetnictví - provoz domácnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - provádí hotovostní a bezhotovostní platební operace - sestaví rozpočet domácnosti - rozliší příjmy, výdaje, platby a úspory
8.	Svět práce	<ul style="list-style-type: none"> - možnosti vzdělávání - zaměstnání 	<ul style="list-style-type: none"> - chápe hodnotu finančního vzdělání - stanoví si osobní cíle - orientuje se v pracovních příležitostech v regionu - chápe příčiny a důsledky nezaměstnanosti
9.	Svět práce	<ul style="list-style-type: none"> - trh práce - podnikání 	<ul style="list-style-type: none"> - odpovědně zvažuje své možnosti při volbě povolání - umí se kladně prezentovat při vstupu na trh práce - zná formy podnikání - posoudí možnosti, výhody a nevýhody drobného podnikání - chápe pojmy marketing a podnikatelský záměr - orientuje se v účetnictví, řízení a organizaci firmy - zná produkty finančního trhu pro investování a získání prostředků

4. UKÁZKY NÁMĚTŮ PRO VÝUKU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

V předchozích kapitolách jsem se pokusila navrhnout, do kterých vyučovacích předmětů a témat učiva by bylo nejvhodnější výuku finanční gramotnosti nasměrovat. Naskytá se otázka, jaká by vlastně tato výuka měla být, aby zaujala i žáky základní školy. Otázky financí se jim v jejich věku zdají zbytečné a vzdálené, jsou totiž bez finančních zdrojů i závazků, zcela závislí na rodičích. Žáci nemají představu o skutečné hodnotě peněz a netuší, jakou částku odčerpají z účtu rodičů na jídlo, oblečení, pomůcky do školy či zájmové kroužky. Všechny tyto finanční starosti za ně řeší rodiče a většina z nich se svými dětmi o rodinných financích vůbec nehovoří.

Výuka témat finanční gramotnosti by tedy měla probíhat spíše zábavnou formou, zaměřenou na myšlení a praktické otázky tak, aby ukázala užitečnost a opodstatněnost zájmu o vlastní i rodinné finance. Úkolem učitele v procesu finančního vzdělávání je navodit radostnou a podnětnou atmosféru. (Klínský et al. 2008, Klínský et Chromá 2009) Výuku lze realizovat formou individuální i skupinové práce, je vhodné zařadit celotřídní hry, experimenty, moderované debaty, vyplňovat křížovky, vytvářet projekty a výstavky. Žáci mohou provádět celoškolské ankety a psát reportáže s finanční tematikou. Samozřejmostí je zařazení práce s počítačem při vyhledávání informací na internetu, zpracování dat do tabulek a grafů a vytváření prezentací. Výuku lze oživit organizací různých besed a exkurzí. Doporučila bych navštívit s žáky poštu, místní banky, úřad práce, různé firmy a obchody. Při použití jakékoliv formy výuky však nesmíme zapomenout v jejím závěru vyhodnotit získané poznatky a výsledky práce žáků a poskytnout jim tak zpětnou vazbu. (Skořepa et Skořepová 2008)

Jako součást své práce přikládám několik zajímavých úloh, které jsem našla v současných učebnicích a které lze při výuce finanční gramotnosti použít:

a) úlohy z matematiky pro 1. stupeň:

- Jirka uspořil 17 korunových mincí. Poprosil maminku, aby mu koruny vyměnila za desetikorunovou minci. Nakresli mince: a) před výměnou, b) po výměně.
- Pastelky stojí 25 Kč. Fixy jsou o 4 Kč dražší. Kolik korun stojí fixy?
- Maminka koupila 9 koláčků. Jeden koláček stál 3 Kč. Kolik za ně celkem zaplatila?
- V Německu jsme zaplatili za 1 krabičku sýra 4 euro. Doplň tabulku:

Počet sýrů	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Cena v euro	4								

- Teta koupila mléko za 12 Kč a čtyři jogurty po 6 Kč. Platila padesátikorunou. Kolik korun jí vrátili?
- Pan Veselý prodával 1 kg červených jablek za 15 Kč, 1 kg žlutých jablek o 4 Kč levněji. Kolik korun stál 1 kg žlutých jablek? Kolik Kč utržil za 10 kg červených a 10 kg žlutých jablek?
- Na poště pokladní na začátku směny přijala 3 800 Kč, pak vyplatila 1 600 Kč a 800 Kč, potom od dvou zákazníků přijala 2 500 Kč a 900 Kč a nakonec vyplatila důchod 3 200 Kč. Hotovost v pokladně pak byla 14 500 Kč. Kolik bylo v pokladně na začátku směny?

- Tři přátelé jeli na výlet. První koupil pro všechny jízdenky na vlak celkem za 120 Kč, druhý platil vstupné na hrad po 20 Kč a třetí zaplatil společný oběd za 270 Kč. Kolik utratil každý? Jak si mají po výletě vyrovnat peníze?

b) úlohy z matematiky pro 2. stupeň:

- Pan Vojta si uložil do banky 35 000 Kč. Banka mu po roce připíše ke vkladu 1/10 z vložené částky. Kolik pak bude mít pan Vojta v bance?
- Akciová společnost měla příjem 1 625 000 Kč, ale její výdaje za stejné období byly 1 370 600 Kč. Ze zisku však musí nakoupit nové stroje za 116 000 Kč a zaplatit půjčku 85 000 Kč. Bude jí zisk stačit nebo si musí ještě vypůjčit?
- Zdeňka si ušetřila za 5 měsíců 850 Kč, Markéta za 3 měsíce 540 Kč. Která dívka si průměrně ušetřila za měsíc větší částku?
- Firma musela bance během roku splatit půjčku 1 000 000 Kč. Ve 2. čtvrtletí jí zaplatila o 45 000 Kč méně než v 1. čtvrtletí. Ve 3. čtvrtletí splatila 3/4 částky z 1. čtvrtletí. Kolik musela firma bance zaplatit v posledním čtvrtletí? Sestav tabulku a sestroj graf splácení půjčky.
- Pan Novák si chce za rok nastřádat 9 180 Kč na dovolenou. Kolik korun musí ušetřit měsíčně, spoří-li každý měsíc stejnou částku?
- Pan Nový si uložil do banky 10 000 Kč na 2% roční úrokovou míru. Tyto peníze však potřeboval již za 1/4 roku. Jak velký úrok pan Nový za tuto dobu dostal?
- V obchodě utržili za první týden 256 450 Kč, za druhý týden 197 450 Kč, za třetí týden 206 263 Kč a za čtvrtý týden 352 785 Kč. Jaká byla v tomto obchodě průměrná tržba za den, když se prodávalo i v sobotu a v neděli?
- Obec se rozhodla vzít si na rekonstrukci úvěr 8 000 000 Kč. Úvěr i s úroky chce splatit jednorázově za čtyři roky. Peněžní ústav na danou podmínku přistoupil s tím, že roční úroková míra bude činit 14,8 %. Jakou částku bude muset obec po čtyřech letech splatit?

c) úlohy z informatiky:

- Do tabulky doplň zisk obchodní společnosti v každém čtvrtletí. Vypočítej její příjmy, výdaje a zisk za celý rok.

	za 1. čtvrtletí	za 2. čtvrtletí	za 3. čtvrtletí	za 4. čtvrtletí	za rok
příjmy	4 404 100	5 321 300	3 975 800	5 476 500	
výdaje	3 929 200	4 687 700	3 678 400	4 406 600	
zisk					

- Z předchozí tabulky vytvoř diagram příjmů a výdajů této obchodní společnosti v jednotlivých čtvrtletích. Příjmy vyznač modře a výdaje červeně.
- Vypátrej na internetu, kolik občanů v ČR bydlí v současnosti ve vlastním domě, ve vlastním bytě, v družstevním bytě a v nájemním bytě. Sestav výsečový graf v programu MS Excel, který vhodným způsobem ukazuje, jak jsou v ČR zastoupeny čtyři základní druhy bydlení.
- Na stránkách České národní banky vypátrej pro určitý tebou vybraný rok bilanci ČR ve dvou základních oborech služeb - dopravě a cestovním ruchu. Zjištěné údaje si zapiš do tabulky a v MS Excel vytvoř sloupcový graf.

d) úlohy z prvouky, přírodovědy a vlastivědy:

- Maminka se synem dělá malý nákup každý den. Tatínek s dcerou chodí na velký nákup jednou za týden. Nakreslete dvě věci, které je potřeba kupovat denně a dvě věci, které kupujete týdně, a zkuste odhadnout jejich cenu.
- Jakub dostává každý týden kapesné 20 Kč. Kolik si ušetří za pět týdnů na dárky k Vánocům? Pomoz mu spočítat a rozhodnout, co může koupit rodičům, sestře a babičce.

e) úlohy z občanské výchovy:

- Sestav si žebříček hodnot z těchto možností: auto, dům, láska, peníze, přátelství, rodina, úspěch, vzdělání, zdraví.
- Ve vědomostní soutěži jsi vyhrál 1 000 000 Kč. Jak bys naložil s penězi? Porovnej své rozhodnutí s ostatními spolužáky.
- Zjisti příjmy a výdaje vaší domácnosti za uplynulý měsíc. Vymysli, na čem by mohla vaše rodina příští měsíc ušetřit. Poděl se o své nápady se spolužáky.
- Se skupinou spolužáků navštivte nějakou firmu ve vaší obci a zjistěte následující informace: název firmy, datum založení, obor podnikání, počet zaměstnanců, cenu jejích výrobků nebo služeb. Na základě informací sestavte prezentaci této firmy pro ostatní žáky.
- Ve dvojici se spolužákem uspořádej anketu mezi občany vašeho města na téma používání platebních karet. Zajímá vás počet a druh karet (debetní, kreditní). Výsledky ankety sestav do statistické tabulky a vytvoř výsečový graf.

5. ZÁVĚR

Cílem mé závěrečné práce bylo začlenění obsahu finančního vzdělávání do školního vzdělávacího programu naší základní školy. Zvyšování úrovně finanční gramotnosti se stalo v současné době prioritou celé české vzdělávací soustavy. Důraz, kladený na finanční vzdělávání našich občanů, je oprávněný. Finanční vzdělání je totiž klíčovým prvkem v ochraně spotřebitele na finančním trhu. Finančně vzdělaný občan je schopen přijímat odpovědná rozhodnutí ohledně svých financí, aktivně využívá finanční produkty a služby, chrání se před nadměrným zadlužením a zajišťuje se na stáří. Kvalitní finanční vzdělání se tak stává prevencí propadu do státní sociální sítě.

Cesta k získání kvalitní úrovně finanční gramotnosti však musí začít již od nejtělejšího věku, a to nejlépe v počátečním vzdělávání, které by mělo vytvořit stabilní základy vybavením každého žáka potřebnými klíčovými kompetencemi. Pro střední školství byly standardy finanční gramotnosti již zapracovány do rámcových vzdělávacích programů, v základním školství podobný dokument ještě chybí.

Z toho důvodu jsem svou závěrečnou práci vytvořila jako návod ostatním učitelům, do kterých částí školního vzdělávacího programu by mohli finanční vzdělávání nasměrovat. Podkladem mé práce se staly strategické dokumenty ministerstva školství, zastřešující celý systém budování finanční gramotnosti. Pro začlenění jsem z vyučovacích předmětů zvolila matematiku, informatiku, občanskou výchovu, prvouku, přírodovědu, vlastivědu a praktické činnosti. Obsah učiva s finanční tematikou jsem rozdělila do bloků a zařadila do vhodných tematických okruhů jednotlivých ročníků. Zároveň jsem vybrala vhodné klíčové kompetence důležité pro rozvoj finanční gramotnosti žáků základní školy, které je nutno uvést v charakteristice školního vzdělávacího programu. Součástí mé práce je také ukázka praktických námětů, které lze uplatnit ve výuce.

Výsledky mé závěrečné práce využijeme v naší základní škole při výuce finanční gramotnosti již v letošním školním roce. Věřím, že se stanou cennou pomůckou nejen pro mé kolegy a kolegyně, ale také inspirativním nástrojem pro ostatní koordinátory při zabudování finančního vzdělávání do jejich školních vzdělávacích programů.

Svou práci bych chtěla zakončit citátem Ernesta Hemingwaye: „Všechny ideály nepotřebují jen křídla, ale i vhodné místo, odkud by mohly vzlétnout.“ Myšlenka obsažená v této větě výstižně charakterizuje smysl a cíl finančního vzdělávání. Dejme našim žákům vhodné základy vzdělání, aby získali křídla finanční svobody a mohli vzlétnout k samostatnému ekonomickému myšlení a odpovědnému rozhodování.

6. POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

Finanční gramotnost – Kvantitativní výzkum pro MF ČR, 2007 [cit. 2010-08-06]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/>

Klínský, P. et al., 2008: Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol. Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, ISBN 978-80-87063-13-2.

Klínský, P. et Chromá, D., 2009: Finanční gramotnost – úlohy a metodika. Národní ústav odborného vzdělávání, Praha, ISBN 978-80-87063-26-2.

Kolektiv autorů, 2005: Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický, Praha, ISBN 80-87000-03-X.

Kolektiv autorů, 2007: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický, Praha.

Laniado, N., 2002: Děti a peníze. Portál, Praha, ISBN 80-7178-671-3.

Národní strategie finančního vzdělávání, 2010 [cit. 2010-08-03]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/>

Rathouská-Grmelová, E. et Klínský, P., 2010: Finanční gramotnost. [cit. 2010-08-03]. Dostupné z: <http://rvp.cz/>

Skořepa, M. et Skořepová, E., 2008: Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia – manuál pro učitele. Scientia, Praha, ISBN 978-80-86960-40-1.

Skořepa, M. et Skořepová, E., 2008: Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia – pracovní sešit 1. Scientia, Praha, ISBN 978-80-86960-41-8.

Skořepa, M. et Skořepová, E., 2008: Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia – pracovní sešit 2. Scientia, Praha, ISBN 978-80-86960-42-5.

Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, 2007 [cit. 2010-07-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

Usnesení vlády České republiky č. 338 o Národní strategii finančního vzdělávání, 2010 [cit. 2010-06-10]. Dostupné z: <http://vlada.cz/>

7. ZÁZNAMY O PRŮBĚHU ODBORNÉ PRAXE

- Záznam o průběhu stáže u zřizovatele (Magistrát města Brna, OŠMT, Dominikánské n. 3)
- Záznam o průběhu 16-hodinové stáže v aktivní škole (ZŠ Oslavany, Hlavní 43)
- Záznam o průběhu 25-hodinové stáže u kolegy (ZŠ Dolní Kounice, Smetanova 2)